

Ανδρέας Στεργίου

Τα αγκάθια των ελληνοτουρκικών σχέσεων- Μια πρόχειρη περιγραφή

Υφαλοκρηπίδα

Ως υφαλοκρηπίδα ονομάζουμε εκείνο το τμήμα του θαλάσσιου βυθού ενός κράτους το οποίο αποτελεί την ομαλή προέκταση της ακτής κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας ως το σημείο στο οποίο αυτή διακόπτεται απότομα. Βάσει του διεθνούς δικαίου, η υφαλοκρηπίδα ενός κράτους εκτείνεται στο τμήμα του θαλάσσιου βυθού που βρίσκεται γύρω από τις ακτές του και πέρα από την Αιγιαλίτιδα ζώνη (τα χωρικά ύδατα) μέχρι βάθους 200 μέτρων. Σε αυτή την περιοχή το παράκτιο κράτος μπορεί να ασκεί αποκλειστική εκμετάλλευση. Υφαλοκρηπίδα είναι δυνατό να έχουν, σύμφωνα με τις Διεθνείς συνθήκες του ΟΗΕ τόσο η ηπειρωτική χώρα, όσο και τα νησιά, δεδομένου ότι πολλά από αυτά διαθέτουν ομαλές και εκτεταμένες παραλίες. Η ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, χρονολογείται, όπως ήδη αναφέρθηκε, από το Νοέμβριο 1973, όταν δημοσιεύθηκε στην Τουρκική Εφημερίδα της Κυβέρνησης απόφαση παραχώρησης στην κρατική τουρκική εταιρεία πετρελαίων αδειών διεξαγωγής ερευνών σε υποθαλάσσιες περιοχές πλησίον ελληνικών νήσων Σύμφωνα με το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, το ζήτημα έγκειται στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας σε δύο συγκεκριμένα σημεία, δηλαδή αφενός στη θαλάσσια προέκταση της συνοριακής γραμμής στη Θράκη και αφετέρου στα πλησίον της Τουρκικής ακτής ευρισκόμενα νησιά του Βορείου και Ανατολικού Αιγαίου και στη Δωδεκάνησο. Δεν αφορά σαφώς σε ολόκληρη την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου όπως ισχυρίζεται η Τουρκία, η οποία άλλωστε είχε παραχωρήσει άδειες διεξαγωγής πετρελαϊκών ερευνών σε τουρκικές επιχειρήσεις μόνο για τα δύο προαναφερόμενα σημεία. Η Τουρκία, από την άλλη πλευρά επικαλείται την αρχή της ευθυδικίας (equity), την ύπαρξη δηλαδή ειδικών περιστάσεων (εγγύτητα ορισμένων ελληνικών νήσων στα τουρκικά παράλια) που δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την ύπαρξη υφαλοκρηπίδας στα ελληνικά νησιά.

Η Αιγιαλίτιδα Ζώνη

Με τον όρο Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή χωρικά ύδατα χαρακτηρίζουμε εκείνο το θαλάσσιο τμήμα γύρω από τις ακτές ενός κράτους, εντός του οποίου αυτό ασκεί

εξουσία σε ζητήματα αλιείας, αστυνόμευσης, τελωνειακού έλεγχου κλπ. Αυτό το τμήμα εκτείνεται από έξι έως δώδεκα ναυτικά μιλιά. Σύμφωνα με τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη του στα 12 ναυτικά μιλιά, ενώ η κυριαρχία του παράκτιου κράτους εκτείνεται, περαιτέρω, και στον εναέριο χώρο που ευρίσκεται πάνω από την αιγιαλίτιδα ζώνη, όπως επίσης και στο βυθό αυτής αλλά και στο υπέδαφός της.

Τα χωρικά ύδατα της Ελλάδας εκτείνονται, αυτή τη στιγμή, λόγω των ειδικών μορφολογικών συνθηκών που επικρατούν στο Αιγαίο στα 6 ναυτικά μιλιά από τη φυσική ακτογραμμή. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το εύρος αυτό μπορεί να είναι μικρότερο από 6 ν.μ. σύμφωνα με την εφαρμογή του κανόνα της μέσης γραμμής ή συναφείς συμβατικές ρυθμίσεις. Σε ότι αφορά στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ισχύει ο εθιμικός κανόνας της μέσης γραμμής, ο οποίος είναι ενσωματωμένος στο άρθρο 15 της Σύμβασης των Η.Ε. για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982). Η οριοθέτηση στην περιοχή των Δωδεκανήσων προκύπτει συμβατικά από τη Συμφωνία της 4ης Ιανουαρίου 1932 και το Πρωτόκολλο της 28ης Δεκεμβρίου 1932 μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας. Η Ελλάδα υπεισήλθε ως διάδοχο κράτος στις σχετικές ρυθμίσεις των συμφωνιών αυτών, βάσει του άρθρου 14(1) της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων της 10ης Φεβρουαρίου 1947, που εκχωρεί την κυριαρχία των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, εθιμικό και συμβατικό, η Ελλάδα έχει το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. Σημειώνεται ότι το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων μέχρι τα 12 ν.μ. έχει ασκηθεί ήδη από πολλά κράτη συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας, η οποία από το 1964 έχει επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στον Εύξεινο Πόντο και τη Μεσόγειο στα 12 ν.μ.

Η Τουρκία με αφορμή τη θέση σε ισχύ της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας απείλησε ότι θεωρεί ως *casus belli* την ενδεχόμενη επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων. Με την ευκαιρία της κύρωσης της προαναφερόμενης Σύμβασης από τη χώρα μας στις 31/5/1995, η τουρκική Εθνοσυνέλευση εξέδωσε ψήφισμα στις 8/6/1995, με το οποίο εκχωρεί στην τουρκική κυβέρνηση όλες τις αρμοδιότητες συμπεριλαμβανομένων και των στρατιωτικών, για τη διατήρηση και υπεράσπιση των ζωτικών συμφερόντων της Τουρκίας. Το εν λόγω ψήφισμα βρίσκεται πάντα εν ισχύ, η δε Τουρκία δεν έχει ανακαλέσει την πολιτική της αυτή. Λόγω της ιδιαίτερης μορφολογίας του Αιγαίου πελάγους, σε περίπτωση που αυτό συμβεί, το Αιγαίο θε μετατραπεί σε ελληνική «λίμνη», αφού το ποσοστό που κατέχει

σήμερα η Ελλάδα σχεδόν θα διπλασιαστεί, Αντίθετα εάν η Τουρκία ασκήσει το ανάλογο δικαίωμα στο Αιγαίο θα κερδίσει ένα μικρό τμήμα της θάλασσας του Αιγαίου πελάγους.

Το καθεστώς των νησιών του Αιγαίου

Το στρατιωτικό καθεστώς των ελληνικών νησιών του Αν. Αιγαίου δεν είναι ενιαίο και διέπεται από διαφορετικές Διεθνείς Συμφωνίες: από τη Σύμβαση της Λωζάννης και από τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947.

Η Ελλάδα θεωρεί ότι η αποστρατικοποίηση των ελληνικών νησιών Λήμνου και Σαμοθράκης, που προεβλέπετο από τη Σύμβαση της Λωζάννης για τα Στενά του 1923, καταργήθηκε από τη Σύμβαση του Montreux του 1936, κάτι που δεν δέχεται η Τουρκία.

Αναφορικά με τα νησιά Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο και Ικαρία, η Τουρκία επικαλείται το Άρθρο 13 της Συνθήκης Ειρήνης της Λωζάννης βάσει του οποίου η Ελληνική Κυβέρνηση αναλαμβάνει την υποχρέωση να μην εγκαταστήσει εκεί ναυτικές βάσεις ή οχυρωματικά έργα και διατείνεται ότι η παρουσία ελληνικού στρατού εκεί καταστρατηγεί αυτή την υποχρέωση.

Αντίθετα η Ελλάδα, πιστεύει, ότι η παρουσία στρώ εκεί συμβαδίζει με τις παραπάνω ρήτρες καθώς δεν πρόκειται για ύπαρξη ναυτικών βάσεων αλλά για δύναμη ικανή να εγγυηθεί την ασφάλεια των νησιών δεδομένου ότι η Τουρκία έχει προχωρήσει σε μια άνευ προηγουμένου συγκέντρωση στρατιωτικών μονάδων, όπλων και στρατιωτικού εξοπλισμού, καθώς και ελικοπτέρων και αποβατικών σκαφών σε περιοχές και σημεία της ακτής της Μικράς Ασίας, τα οποία ευρίσκονται έναντι και στρέφονται εναντίον των ελληνικών νησιών, δοθέντος ότι δεν υπάρχει κανείς άλλος πιθανός στόχος στην περιοχή.

Η ελληνική κυβέρνηση επικαλείται επίσης την απειλή πολέμου (casus belli) από τουρκικής πλευράς, σε περίπτωση που η Ελλάδα προχωρήσει στην επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 νμ που παραβιάζει τον χάρτη του ΟΗΕ περί απειλής χρήσης βίας. Η διεθνοπολιτική αυτή στάση της Τουρκίας, υποχρεώνει, σύμφωνα με τους ελληνικούς ισχυρισμούς, και νομιμοποιεί την Ελλάδα να προβεί στην αναγκαία αμυντική προπαρασκευή που θα της επιτρέψει να ασκήσει, εάν παραστεί ανάγκη το δικαίωμα της νομίμου αμύνης, το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, και να προστατεύσει τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου.

Τα Δωδεκάνησα παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα κατά πλήρη κυριαρχία από τη Σύμβαση Ειρήνης των Παρισίων, μεταξύ Ιταλίας και Συμμάχων, τον Απρίλιο του 1947. Η εν λόγω Συνθήκη προβλέπει πράγματι την αποστρατικοποίηση των νήσων αυτών. Στα Δωδεκάνησα υφίστανται, εντούτοις, ελληνικές ένοπλες δυνάμεις που αποκαλούνται, ωστόσο, δυνάμεις εθνοφυλακής.

Η Τουρκία ισχυρίζεται ότι η Ελλάδα παραβιάζει τις προβλέψεις της Συνθήκης των Παρισίων. Αντίθετα, η Ελλάδα υποστηρίζει ότι η Τουρκία δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος σε αυτήν τη Συνθήκη και σύμφωνα δε με το άρθρο 34 της Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών, «μια συνθήκη δεν δημιουργεί υποχρεώσεις ή δικαιώματα για τρίτες χώρες».

Οι Γκρίζες Ζώνες

Βάσει του δικαίου διαδοχής των κρατών, η Τουρκία θεωρεί ότι όσα νησιά νησίδες και βραχονησίδες στο Αιγαίο δεν αναφέρονται ονομαστικά στα κείμενα των Συνθηκών με τις οποίες αυτά το Αιγαίο παραχωρήθηκε στην Ελλάδα, ανήκουν στην Τουρκία ως διάδοχο κράτος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.